

قابلیت انتساب اعمال گروه‌های تروریستی به دولت‌ها

افشین قشلاقی نیگجه

کارشناس ارشد حقوق بین‌الملل

امیر فامیل زوار جلالی

دانشجوی دکتری حقوق بین‌الملل دانشگاه تهران

باب بیاض

دکتر سید فضل‌اله موه‌وی

استاد دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران

سرشناسه	: قشلاقی نیگجه، افشین، ۱۳۷۱ -
عنوان و نام پدیدآور	: قابلیت انتساب اعمال گروه‌های تروریستی به دولت‌ها/افشین قشلاقی نیگجه، امیر فامیل زوار جلالی؛ با دیباچه سیدسیدفضل‌اله موسوی.
مشخصات نشر	: تهران: خرسندی، ۱۳۹۶.
مشخصات ظاهری	: ۲۲۵ ص.
شابک	: 978-600-114-869-9
وضعیت فهرست‌نویسی	: فیبا
یادداشت	: کتابنامه: ص. ۲۲۹.
موضوع	: تروریسم دولتی
موضوع	: State-sponsored terrorism
شناسه افزوده	: فامیل زوار جلالی، امیر، ۱۳۷۰ -
شناسه افزوده	: موسوی، سیدفضل‌الله، ۱۳۳۲ -، مقدمه‌نویس
رده‌بندی کنگره	: ۱۳۹۶ ق ۲/ ۵۷۶۴۳۲ HV
رده‌بندی دی‌سی	: ۳۰۳/۶۲۵
شماره کتبی ملی	: ۵۰۴۶۱۴۳

تسارات خرسندی

نمایشگاه و فروشگاه کتاب فقهی، حقوقی و مجموعه قوانین

تهران، خیابان انقلاب - خیابان فخر رازی - خیابان لبافی‌نژاد - نرسیده به خیابان دانشگاه - پلاک ۱۷۴ - واحد ۲

تلفن: ۵ - ۶۹۷۱۰۳۴ و ۵ - ۶۶۴۹۰۵۸۴

فروشگاه شماره ۱: میدان انقلاب، خ منیری جاوید، (پشت)، پلاک ۹۲، تلفن: ۶۶۷۵۵۹۱۰ - ۶۶۹۵۰۷۵۹

فروشگاه شماره ۲: خ انقلاب، نرسیده به میدان فردوسی، کوچه شهید براتی، دانشکده حقوق دانشگاه آزاد،

طبقه زیرین (قسمت کتابفروشی): ۶۶۷۵۵۹۱۰

پست الکترونیک: Khorsandypub@gmail.com

سایت اینترنتی: www.Khorsandypub.com

قابلیت انتساب اعمال گروه‌های تروریستی به دولت‌ها

افشین قشلاقی نیگجه - امیر فامیل زوار جلالی

طراح جلد: مهیار قلی‌پور

چاپ اول: ۱۳۹۶ تیراژ: ۵۰ جلد قیمت: ۲۲۰,۰۰۰ ریال

ISBN: 978-600-114-869-9

شابک: ۹-۸۶۹-۱۱۴-۶۰۰-۹۷۸

دییاجه.....	۱۳
مقدمه.....	۱۷

بخش اول - انتساب اعمال تروریستی

فصل اول: مبانی و منابع انتساب اعمال تروریستی به دولت.....	۲۳
گفتار یک: ای مسئولیت دولت‌های ثالث در نتیجه معاونت در نقض حقوق بین‌الملل.....	۲۳
مبحث اول: اسناد بین‌المللی.....	۲۴
بند اول: طرح پیشنهاد نویسنده ۲۰۰۱ مسئولیت بین‌المللی دولت‌ها.....	۲۴
بند دوم: عنوان‌های ۲۰۱۳ تجارت تسلیحات و روش‌های راستی آزمایی آن.....	۲۷
بند سوم: کنوانسیون سلاج، ای بیولوژیک.....	۲۸
بند چهارم: اسناد بین‌المللی مرتبط به حقوق بشر دوستانه.....	۲۹
مبحث دوم: رویه دولت‌ها.....	۳۱
مبحث سوم: رویه قضایی بین‌المللی.....	۳۳
گفتار دو: زمینه‌های انتساب اعمال گروه‌های تروریستی به دولت در طرح پیش نویس مواد ۲۰۰۱.....	۳۴
مبحث یک: موارد پیش‌بینی شده انتساب تروریسم در طرح پیش نویس مواد ۲۰۰۱.....	۳۷
بند اول: رفتار مأموران یا ارگان‌های عملی دولت (رفاکر).....	۳۷
بند دوم: ارگان‌های دولت و رفتار خارج از محدوده اختیارات.....	۳۸
بند سوم: رفتار هدایت و کنترل شده توسط دولت.....	۳۹
۳-۱. انتساب از طریق معیارهای دستور، هدایت و کنترل.....	۴۰
۳-۲. مسئولیت دولت بابت اعمال صورت گرفته فراتر از دستور یا تحت هدایت و کنترل.....	۴۱
بند چهارم: رفتاری که در غیاب مقامات رسمی یا به جای آنان صورت می‌گیرد.....	۴۲
بند پنجم: رفتاری که دولت آن را تأیید نموده و آن را همچون رفتار خویش تلقی می‌کند.....	۴۴
بند ششم: مشارکت و هم‌دستی دولت با گروه‌های خصوصی.....	۴۶
مبحث دوم: موارد مسکوت در طرح پیش نویس مواد.....	۴۷
بند اول: سعی و کوشش مقتضی؛ کوتاهی و قصور دولت در انجام تعهدات بین‌المللی.....	۴۷
بند دوم: مدارا و معاشات در برابر گروه‌های تروریستی؛ منطقه خاکستری.....	۴۸
بند سوم: حمایت دولت‌ها از تروریسم.....	۵۰

۵۳	فصل دوم: ضابطه کنترل از نظر تا عمل
۵۳	گفتار اول: تئوری‌های کنترل
۵۳	مبحث اول: تئوری‌های کنترل مؤثر و کلی
۵۷	مبحث دوم: کنترل مؤثر غیرمستقیم
۶۳	گفتار دوم: حادثه پرواز مالزیایی MH17 مالزی در پرتو ضابطه هدایت و کنترل
۶۹	مبحث دوم: مسئولیت دولت در پرتو ضابطه کنترل

بخش دوم - رویه مراجع بین‌المللی و داخلی در رابطه با مسئله کنترل

۷۷	فصل اول: ضابطه هدایت و کنترل در سطح حقوق بین‌الملل
۷۷	گفتار اول: بررسی ضابطه هدایت و کنترل در پرتو رویه قضایی بین‌المللی
۷۸	مبحث اول: رویه نظامی دیوان بین‌المللی دادگستری (ICJ)
۷۸	بند اول: رأی دیوان بین‌المللی دادگستری در قضیه نیکاراگوئه
۸۲	بند دوم: رأی دیوان بین‌المللی دادگستری در قضیه بوسنی ۲۰۰۷
۸۵	مبحث دوم: رویه قضایی شعبه تجدید نظر ۱۰، کفوری بین‌المللی برای یوگسلاوی سابق (ICTY)
۹۰	مبحث سوم: رویه قضایی دیوان اروپایی حقوق بشر در مورد ضابطه هدایت و کنترل (ECHR)
۹۳	مبحث چهارم: کمیته حقوق بشر
۹۴	گفتار دوم: آستانه کنترل در رویه دیوان داوری ایران و آمریکا
۹۴	مبحث یک: تأثیر احراز آستانه کنترل در رویه دیوان داوری ایران - ایالات متحده
۹۸	مبحث دوم: آستانه کنترل، شاخصی برای انتساب رفتار نهادهای غیر دولتی

۱۰۷	فصل دوم: تأمین مالی تروریسم
۱۰۷	گفتار اول: تأمین مالی تروریسم و قواعد موجود در مبارزه با آن
۱۰۸	مبحث اول: سازمان ملل متحد
۱۰۹	بند اول: اقدامات مجمع عمومی
۱۱۰	بند دوم: اقدامات شورای امنیت
۱۱۱	۱- قطعنامه‌های ۱۲۶۷
۱۱۲	۲- قطعنامه ۱۳۳۳
۱۱۲	۳- قطعنامه‌های ۱۳۶۸ و ۱۳۷۳
۱۱۵	۴- قطعنامه ۱۳۷۷
۱۱۶	۵- قطعنامه‌های ۱۳۹۰، ۱۴۲۵ و ۱۴۵۵

۱۱۷	۶- قطعه نامه ۱۵۴۰
۱۱۷	۷- قطعه نامه ۱۶۱۷
۱۱۸	۸- قطعه نامه ۱۷۳۵
۱۱۸	۹- قطعه نامه ۱۸۲۲
۱۱۹	۱۰- قطعه نامه ۱۹۶۳
۱۱۹	۱۱- قطعه نامه ۱۹۸۹
۱۲۰	۱۲- قطعه نامه ۲۱۳۳
۱۲۰	۱۳- قطعه نامه های دو قلو ۲۱۶۰ و ۲۱۶۱
۱۲۱	۱۴- قطعه نامه ۲۱۶۹
۱۲۲	۱۵- قطعه نامه ۲۱۷۰
۱۲۴	۱۶- قطعه نامه ۲۱۷۸
۱۲۸	۱۷- قطعه نامه ۲۱۷۹
۱۲۸	۱۸- قطعه نامه ۲۱۸۰
۱۳۰	۱۹- قطعه نامه ۲۲۴۹
۱۳۱	مبحث دوم: گروه اقدام مالی (FATF)
۱۳۳	مبحث سوم: گروه اِگمونت
۱۳۴	گفتار دوم: قابلیت انتساب اعمال تروریستی به دولت در رویه قضایی ایالات متحده امریکا
۱۳۷	مبحث اول: معیار انتساب اعمال اشخاص به دولت در استثنای ضابطه تروریسم
۱۳۸	بند اول: معیار حمایت
۱۳۹	بند دوم: دعاوی طرح شده
۱۴۶	مبحث دوم: تطبیق «معیار حمایت» با قواعد قابلیت انتساب در حقوق بین‌الملل
۱۴۶	بند اول: معیار قابلیت انتساب اعمال اشخاص خصوصی به دولت در حقوق بین‌الملل
۱۴۸	بند دوم: معیار قابلیت انتساب در رویه قضایی ایالات متحده امریکا

بخش سوم - تروریسم و انتساب اعمال تروریستی به دولت‌ها در رابطه

با اعمال گروه دولت اسلامی عراق و شام

۱۵۳	فصل اول: تروریسم و ماهیت آن
۱۵۳	گفتار اول: تعهدات دولت‌ها و اسناد بین‌المللی در مبارزه با تروریسم
۱۵۴	مبحث اول: قطعه نامه ۱۳۷۳ و تعهدات دولت‌ها در مقابله با تروریسم
۱۵۶	بند اول: جرم انگاری و تعقیب کیفری تروریسم

بند دوم: الزام دولت‌ها به همکاری و معاضدت با یکدیگر	۱۵۷
بند سوم: مقابله با تأمین مالی تروریسم	۱۵۸
بند چهارم: عدم پشتیبانی مستقیم و غیر مستقیم از تروریسم	۱۵۹
مبحث دوم: اسناد بین‌المللی در مبارزه با تروریسم	۱۶۰
گفتار دوم: ماهیت حقوقی داعش	۱۶۱
مبحث اول: مفهوم دولت در حقوق بین‌الملل	۱۶۳
مبحث دوم: انطباق عناصر شاکله دولت با مفهوم داعش در حقوق بین‌الملل	۱۶۴
بند اول: جمعیت دائمی	۱۶۴
بند دوم: سرزمین معین	۱۶۵
بند سوم: حکومت	۱۶۷
بند چهارم: صلاحیت ایصال وابط بین‌المللی با سایر دولت‌ها	۱۶۹
فصل دوم: مسئولیت بین‌المللی دولت ناشی از انتساب تروریسم	۱۷۱
گفتار اول: حمایت دولت‌ها از گروه دولت‌ناشم	۱۷۱
۱- ایالات متحده آمریکا و اروپا	۱۷۴
۲- عربستان سعودی	۱۸۳
۳- جمهوری ترکیه	۱۹۲
اتهام نخست: ترکیه برای داعش تجهیزات نظامی فراهم می‌کند	۱۹۶
اتهام دوم: ترکیه حمایت لجستیکی و مسیر حمل و نقل در اختیار داعش گذاشته است	۱۹۷
اتهام سوم: ترکیه به تروریست‌های داعش آموزش نظامی داده است	۱۹۷
اتهام چهارم: ترکیه خدمات درمانی در اختیار تروریست‌های داعش می‌گذارد	۱۹۸
اتهام پنجم: ترکیه با خرید نفت از داعش حمایت مالی می‌کند	۱۹۸
اتهام ششم: ترکیه داعش را در زمینه عضوگیری یاری می‌کند	۱۹۹
اتهام هفتم: نیروهای ترک به همراه داعش می‌جنگند	۱۹۹
اتهام هشتم: ترکیه در نبرد کوبانی به داعش کمک کرده است	۱۹۹
اتهام نهم: ترکیه و داعش جهان بینی مشترکی دارند	۲۰۰
گفتار دوم: مسئولیت بین‌المللی دولت ناشی از انتساب اعمال تروریستی	۲۰۷
مبحث اول: نبود یک معیار قاطع در خصوص درجه کنترل	۲۰۸
بند اول: جمع دو معیار کنترل مؤثر و کلی به لحاظ موضوع پرونده	۲۰۸
بند دوم: نقد دیدگاه جمع دو معیار؛ عدم وجود یک معیار قاطع	۲۰۹

۲۱۲	مبحث دوم: ارائه یک معیار مناسب در خصوص انتساب
۲۱۳	بند اول: ضابطه مناسب در خصوص یک فرد عادی یا گروه سازمان نیافته
۲۱۴	بند دوم: ضابطه مناسب در خصوص یک گروه سازمان یافته
۲۱۵	مبحث سوم: دولت‌های تأمین کننده مالی و معیار کنترل کلی
۲۱۵	بند اول: تأمین مالی و معیار کنترل کلی
۲۱۷	بند دوم: مسئولیت نهایی دولت‌های تأمین کننده مالی
۲۱۷	مبحث چهارم: تطبیق کنترل کلی در خصوص حامیان داعش
۲۱۷	بند اول: مسئولیت نهایی دولت‌های حامی داعش در چارچوب کنترل کلی
۲۱۷	۱. آمریکا و اروپا
۲۱۹	۲. کشورهای عربی خاورمیانه
۲۲۰	۳. جمهوری ترکیه
۲۲۲	مبحث پنجم: اهمیت مال غیررسم
۲۲۵	مبحث ششم: نتیجه‌گیری و پیشنهادها
۲۲۹	فهرست منابع

دیباجه

با تصویب منشور ملل متحد و اجرایی شدن آن، مسئولیت حمایت و حفاظت از نسل‌های آینده در برابر فجایع جنگی به عهده سازمان ملل متحد قرار گرفت. این سازمان به منظور پیشرفت اجتماعی و فراهم آوردن زمینه آزادی، شواصع بشری، کشورها را تشویق به زندگی در صلح و حسن همجواری و عدم کاربرد زور در دعوت نمود. هر نظام حقوقی باید مسئولیت تابعان خود بابت نقض تعهدات آنها را مورد توجه قرار دهد. در استای این مسئولیت بزرگ، کمیسیون حقوق بین‌الملل در اولین نشست خود در سال ۱۹۴۹، مسئولیت کشورها را از مهمترین موضوعات قابل تدوین تشخیص داد و مجمع عمومی سازمان ملل در ۲۸ اکتبر ۱۹۵۳ طی قطعنامه ۷۹۹، کمیسیون حقوق بین‌الملل را مأمور تدوین قواعد مربوط به مسئولیت دولت‌ها نمود. پس از سال‌ها تحقیق و بررسی در سال ۱۹۸۰ بخش اول طرح آماده گردید. اما نقطه عطف در زمانی آغاز گردید که کرافورد به عنوان مخبر کمیسیون حقوق بین‌الملل شروع به بازنگری طرح نمود که در نهایت منتهی به تصویب نهایی طرح، موسوم به طرح ۲۰۰۱ کمیسیون حقوق بین‌الملل در مجمع عمومی سازمان ملل متحد گردید. آنچه در طرح مزبور بدان پرداخته شده است، مسئولیت دولت از بابت اعمال متخلفانه خویش است. اما این مسئولیت تنها محدود به اعمال ارگان‌ها و کارکنان رسمی خود نمی‌باشد بلکه دولت در مواردی از بابت اعمال اشخاص خصوصی نیز مسئولیت خواهد داشت. یکی از نمونه‌های اشخاص خصوصی به معنای اشخاصی که هیچ گونه ارتباط ارگانیک با یک دولت ندارند، گروه‌های تروریستی می‌باشند. در دنیای معاصر گروه‌های تروریستی و اعمال آنها به موضوع اساسی و مهم زندگی روزمره تبدیل شده است. اخبار مربوط به جنایت‌های

گوناگون این گروه‌ها دیگر به مکان و زمان خاصی محدود نیست. در برخی موارد عاملان اقدامات تروریستی پنهان‌اند و نام آنها فاش نمی‌شود، اما در غالب موارد پیش از اینکه هویت عامل یک اقدام تروریستی کشف گردد، خود عامل یا گروه تروریستی مسئولیت اقدام خود را برعهده گرفته و با افتخار آن را به تمام جهان مخابره می‌کند. اما آیا در واقعیت، مسئولیت یک اقدام تروریستی تنها محدود به گروه تروریستی می‌باشد و افراد و عاملان آن را در بر می‌گیرد و یا اینکه می‌توان دولت‌ها را نیز مسوول دانست. با توجه به حمایت برخی دولت‌ها از گروه‌های تروریستی، آیا می‌توان مسئولیت انفجار یا تلفات رخ داده را به دولت اخیر منتسب نمود و وی را مسوول دانست؟ دولت‌هایی که به گونه‌های مختلف از حمایت‌های مالی و غیر مالی گرفته تا پناه دادن و مدارا و حمایت‌ها با گروه‌های تروریستی عرصه را برای فعالیت‌های آنان هموار می‌کنند. پاسخ به این سوال منوط به بررسی طرح کمیسیون حقوق بین‌الملل سازمان ملل متحد است تا مشخص گردد دیدگاه محوره انتساب اعمال اشخاص غیر دولتی به یک دولت به چه میزان است. قابلیت انتساب از مهمترین موضوعات حقوق بین‌الملل می‌باشد که در خصوص محدوده و آستانه انتساب یک عمل به یک دولت بحث می‌کند. کتاب پیش رو در صدد است بر اساس حقوق بین‌الملل و به ویژه طرح پیش نویس مراد کمیسیون حقوق بین‌الملل راجع به مسئولیت دولتها (۲۰۰۱) قابلیت انتساب اعمال گروه‌های تروریستی به دولتهای حامی آنان را مورد بررسی قرار دهد. بر این مبنا، کتاب به سه بخش تقسیم می‌شود. بخش اول تحت عنوان «انتساب اعمال تروریستی» است که شامل دو فصل می‌گردد. فصل اول به بحث مبانی و منابع انتساب اعمال تروریستی به دولت می‌پردازد و سپس فصل دوم ضوابط کنترل را از لحاظ نظری و عملی مورد بحث قرار می‌دهد. بخش دوم که تحت عنوان «رویه مراجع بین‌المللی و داخلی در رابطه با موضوع کنترل» است، خود به دو فصل مجزا تقسیم می‌گردد که فصل اول ضابطه هدایت و کنترل را در چارچوب حقوق بین‌الملل مورد بحث قرار می‌دهد و در این راستا رویه قضایی دیوان بین‌المللی دادگستری و نیز رویه قضایی شعبه تجدید نظر دیوان کیفری بین‌المللی برای یوگوسلاوی سابق و رویه قضایی دیوان اروپایی حقوق بشر را مورد بررسی و تجزیه و تحلیل قرار می‌دهد. سپس در فصل دوم این بخش به موضوع تامین مالی تروریسم می‌پردازد و قواعد مربوط به مبارزه با آن و اقدامات سازمان ملل (مجمع عمومی و شورای امنیت) و گروه‌های

مربوط از جمله گروه ویژه اقدام مالی (FATF) و موضوع قابلیت انتساب اعمال تروریستی به دولت را در رویه قضایی ایالات متحده امریکا مورد بحث قرار می دهد. در نهایت بخش دوم کتاب تحت عنوان «تروریسم و انتساب اعمال تروریستی به دولت ها در رابطه با اعمال گروه داعش (دولت اسلامی عراق و شام)» می باشد. این بخش نیز شامل دو فصل است. فصل اول که تحت عنوان «تروریسم و ماهیت آن» می باشد، ابتدا به ذکر تعهدات دولت ها و اسناد بین المللی در مبارزه با تروریسم می پردازد و سپس ماهیت حقوقی دولت را در رابطه با موجودیت داعش مورد بحث قرار می دهد. سپس موضوع مسئولیت بین المللی دولت ناشی از انتساب تروریسم در رابطه با داعش و دست های حامی او نظیر ایالات متحده امریکا، اروپا، عربستان و ترکیه می پردازد و نهایتاً نتیجه و پیشنهادات در رابطه با موضوع کتاب عرضه می شود. البته به نظر اینجانب شاید مناسب تر بود که بحث تروریسم و ماهیت آن در یکی از مباحث و فصول مقدماتی مطرح می گردید تا در بخش سوم، در مجموع کار نسبتاً خوب انجام شده و مولفین کتاب یعنی آقای امیر فامیل زوار جلالی و افشین قشلاقی نیگجه سعی و تلاش خود را مبذول داشته اند تا موضوع «قابلیت انتساب اعمال گروه های تروریستی به دولت ها» را با توجه به قواعد و مقررات حقوق بین الملل مورد بحث و بررسی و تجزیه و تحلیل قرار دهند. نکته ای که است کار مورد نظر از جهاتی عیب و ایراداتی داشته باشد که خوانندگان اعم از دانشجویان، محققان و اساتید ارجمند و محترم حتماً این مولفین جوان و علاقمند را که در زمینه حقوق بین الملل کارهای عملی ارائه داده و می دهند، از راهنمایی ها و ارشادات خود بهره مند خواهند ساخت. از خداوند متعال برای مولفین محترم، در راه گسترش علم مفید برای جامعه داخلی و بین المللی، آرزوی موفقیت داریم.

سید فضل اله موسوی

استاد دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران

زمستان ۱۳۹۶